

Concerto in Memoriam, 10 juni 2012

Woord van Troost

Bas Eenhoorn

Tijd heelt alle wonden. Daarmee troosten we elkaar vaak bij het verlies van een geliefde. We proberen elkaar daarmee op te beuren. Zo in de trant van: het is heel erg wat er is gebeurt, het is vreselijk dat je een dierbare hebt verloren, maar.....over een poosje zijn er alleen nog de goede herinneringen.

Troost je nu maar met die gedachte. De tijd heelt alle wonden en dus: je moet er even doorheen.

Lieve mensen, wat U is overkomen, het verlies van je lieve man of vrouw, je ouders, je kind, je beste vriend of vriendin, dat poetst de tijd niet zomaar weg. Ik zou willen dat ik zo eenvoudige woorden van troost zou kunnen spreken, maar zo is het niet! Natuurlijk het verdriet vlakt wat weg, maar het blijft bij je. Zoals Jan Terlouw vorig jaar op deze plek zei: er is een vóór en een daarna. Met andere woorden: na het verlies van je dierbare is weinig meer hetzelfde. Hoe we elkaar ook moed inspreken. Is dat erg? Is het erg dat een groot – persoonlijk – verlies nooit helemaal verdwijnt uit je leven? Of hoort het er gewoon bij?

U bent hier allemaal bijeen om te herinneren, om degene die je zo jammerlijk bent kwijt geraakt te herdenken. En dat helpt, zo hebben we geleerd, om het verlies te verwerken. Ik denk dat U er goed aan doet dat te doen, alleen zeg ik: verwerken is niet het wegwerken van verlies. Want dat blijft, zij het niet bij iedereen op dezelfde manier. Maar ons geheugen is geen vergiet, waar niets in achter blijft. Als burgemeester heb ik vaak naast mensen gestaan om troost te geven en steeds gemerkt hoe verschillend mensen met verlies omgaan al naar gelang omstandigheden en persoonlijkheid. Misschien een open deur om dat op te merken, maar houden we er dan ook rekening mee als we elkaar troost geven?

Eén van de meest heftige gebeurtenissen, die mij is overkomen was het schietdrama op 9 april vorig jaar in het winkelcentrum de Ridderhof in de stad, waar ik burgemeester mag zijn: Alphen aan den Rijn. Zes mensen werden koelbloedig doodgeschoten, zeventien raakten gewond, waarvan sommigen voor hun hele leven invalide zullen zijn. In alle hectiek, in alle chaos van die dag wist ik, dat ik drie dingen moest zeggen, op dat moment met rillingen over mijn lijf, maar met rechte rug en twee benen op de grond. Voorop medeleven met de slachtoffers, de nabestaanden en met allen die getroffen waren. En dat eerst via een zee van camera's en microfoons, maar ik zag door de lenzen de mensen, die steun nodig hadden. Naast meeleven (aan troost kom je dan nog niet toe) wil je de mensen vertellen, dat de hulp goed is georganiseerd en dat we – voor zover mogelijk alles onder controle hebben. Dat is een tweede, bijna zakelijk deel van je boodschap aan de mensen in de stad en het land. En tot slot dat straks, als alles voorbij is, de wereld sterker uit dit drama zal komen met een grotere saamhorigheid. Niet alleen, zo dacht ik, heelt de tijd de wonden, maar de wereld wordt beter dan daarvoor.

De werkelijkheid is weerbarstiger. Jazeker, de hulp aan en de eerste opvang van de slachtoffers liep voorbeeldig, en in Alphen aan den Rijn merk ik dat dit vreselijke incident mensen dichterbij elkaar heeft gebracht. Maar voor hoe lang? Het medeleven en de nazorg voor de slachtoffers, daar kun je niet zomaar een punt achter zetten. Een indringende gebeurtenis zet zich vast in ons geheugen.

Hoewel we alles elke dag weer als nieuw kunnen ervaren, houdt ons geheugen het verleden vast .
“Strand heeft geen geheugen / kent vloed niet die het overvalt “, zo schrijft de dichter Dick Hillenius. Ja voor ons mensen is elke dag nieuw, maar een ingrijpende gebeurtenis in ons leven laat zijn sporen wel degelijk achter en ons geheugen herinnert ons daaraan. En dat kan bij verschillende mensen heel anders uitpakken: bij de één is de emotie er onmiddellijk, soms komt het verdriet en de paniek, de trauma pas maanden later naar boven. Veel winkeliers in de Ridderhof, en getuigen bijvoorbeeld van de waanzin, de chaos, van het bloedbad werden pas maanden na 9 april in hun hoofd en hun hart geconfronteerd met de naweeën van het drama wat hen was overkomen.

Wat er met deze mensen gebeurde was dat ze terug wilden naar hoe het was. Snel vergeten was hun gedachte, en mensen helpen hun werk weer gewoon te doen, het winkelcentrum weer als vanouds te laten draaien. “De winkel is en blijft open” ondanks alles en vooruit met goede moed. Ja, dat valt dan tegen, want wat is gebeurd laat altijd de resten van wonden achter en daar moet je mee leven. Mee leven in de zin, dat je het bewust een plaats moet geven en niet mag bagatelliseren. Elk jaar herdenken we in Nederland slachtoffers van de terreur uit de tweede wereldoorlog. We geven aan die herdenking een betekenis: waardeer de vrijheid en de vrede, waarvoor zij het leven lieten. Ga daar niet zomaar aan voorbij. En dat is wat we allemaal moeten doen, steeds weer, ook bij een persoonlijk verlies of bij een drama als die in de Ridderhof. En je wilt het ook, want waarom zou je niet even dat verdriet en het gemis laten spreken. Wat hebben deze mensen, deze dierbaren, voor mij, voor ons betekent. Daar bij stil te staan, ook al is dat een verlies van jaren gelden. Altijd, ook zomaar op een mooie dag, zoals de dichter Willem Willink zegt : Maar is een dag eens / mooi en goed geweest, / juist dán mis ik hem, / mis ik hem het meest.

In eens merkten zij, getuigen, slachtoffers, winkeliers én nabestaanden van het Ridderhof-drama, dat hun leven definitief was veranderd. In de kringen van bestuurders, van burgemeesters is daardoor bekend, dat de zogenaamde nazorg voor al diegenen, die waren betrokken bij zo'n drama, ook de hulpverleners, nog heel lang moet worden gegeven. Niet denken dat alles weer het oude wordt, maar leren om te gaan met het erge, dat je overkwam. Zo zal de Ridderhof altijd verbonden zijn met het schietincident, dus is er een plek ingericht om dat te beleven. Zo zullen we ook de individuele slachtoffers moeten helpen om “9 april “ een plek te geven bij henzelf. En daar werken we (nu ruim een jaar na het drama) nog steeds aan. En wie over de Ridderhof spreekt weet, dat het bijzonder is, maar dat het ons allemaal kan overkomen. Dus moeten we goed voorbereid zijn op de gevolgen van zo'n incident. Vooral ook wat het voor onmiddellijk, na-ijlend en blijvend effect heeft op alle betrokkenen. Ik heb op dat punt lering getrokken uit de gevolgen voor de slachtoffers en nabestaanden van het schietincident.

Ik heb daardoor nog iets geleerd: nooit zal ik meer woorden als troost zeggen of schrijven als : en weet dat u na het verlies van Uw dierbare straks alleen nog de goede herinneringen aan hem of haar zult hebben. Die woorden van troost heb ik vaak uitgesproken en aan het papier toevertrouwd. Maar het is zo onwaar.....altijd zal het gemis, altijd zullen de steken van het erge dat je overkwam terugkomen. En daar gaat het over: doe niet alsof dat niet gewoon is. Dat is het wel! Geef het een plekje, weet dat de tijd als die voorbijgaat, onverwacht dat luikje openzet, waardoor verdriet heen piept. Dan schaam je je bijna, omdat je net deed of je het verlies was vergeten.

De dichteres Hanny Michaelis schreef dat dubbele, dat tweeslachtige gevoel, zo mooi op : Hoe kan ik ademen / met je dood als een brok / in mijn keel ? / Hoe kan ik lachen / nu het onherroepelijke vonnis / mijn mond verzegeld heeft? / In een houten kist / gaat de toekomst / tot ontbinding over. / Ik voel hoe ik langzaam / maar zeker bevries. / Toch blijf ik ademen. / Toch lach ik, oudergewoonte. / En dat is misschien / het ergste van alles.

Lachen en huilen, over gaan tot de orde van de dag, vergeten en de draad weer oppakken en dan ineens bijna schuld bewust het gemis van je dierbare weer tot je laten doordringen. Nee, de tijd heelt niet alle wonden. En dat is maar goed ook. Er blijven littekens, die lelijk kunnen trekken en in bepaalde omstandigheden steken, of vervelend kriebelen. We gaan niet net doen of dat niet bestaat. Troost is een arm om je heen, troost is om samen te gedenken, troost is heel iets anders dan de wens mee te geven aan de nabestaande om te kunnen vergeten. Ieder van U leeft met de herinnering, elke nieuwe dag, die je leeft. In die herinnering méé te leven, medeleven te hebben, dat is wat U, die een dierbare verloren heeft, van de ander verwacht. Een persoonlijk verlies is even onvermijdelijk als onherroepelijk een deel van het leven. De voortschrijdende tijd zal dat niet veranderen.

U, allemaal, wens ik toe, dat deze dag, dit prachtige concert troost geeft en helpt om blijvende littekens van verlies te aanvaarden, waarmee U Uw leven kunt leven.